

A kötet címét adó *Párbaj* szintén jó. A szerelemmel induló férfinak a művész bosszankodása válik úrrá az asszony modelljelentéktelensége miatt; az asszony csak kíváncsi játékkal indul, amint azonban a férfi szerelmi lelkesedése lohad, úgy nő a hódítási vágy benne s a végén már aktállásra is vállalkozik, de hiába. A férfinak jó lett volna, a művész nem veheti hasznát.

Reggel van címmel kíváncsi, elbódult lányok megdöbben csalódását írja meg a mindentmerés után. A téma nem új, megírása azonban finom s a novella befejezése is igazhangú.

Kedves *A nagyszony*, mely a lutrira adott pénz négyötödének elmulatásából eredt bajok természetes büntetését példázza megmosolyogatóan. Ért Berecz a humorhoz is, kár, hogy csak cseppent belőle.

Történelmi novellái (*Pater Romualdus*, *Sarolt átka*, *Sigismundus*, *Kudur bosszút áll*) jószándékúak, világosan mutatják azonban, hogy írói készségének ez ma még kissé erőltetett terület. Az olvasó kívül marad belőlük a mában és hidegen szemléli a beszéltetett alakokat, történelmiségükből nem érez semmit. A történelmi novellánál nem a történelmi kézikönyvek igazsága a fontos, hanem elsősorban az a bizonyos levegő; a kort érezze az ember, az élő időt, nem a történelemtudósok által visszafelé megállapított, esetleg csak belemagyarozott eszméket és irányokat. Az írónak ez a dolga, kiragadni egy csepp akkori életet képzelete szerint. Ezen a téren Berecznél az elismerés még jelentős fejlődésre vár.

Ötegyfelvonásosból legjobb az utolsó, *Az 1112-es magaslal*. Itt valóban jelenetről van szó, csattan minden; a szereplők színpadralvók, a párbeszédék rövidék, színpadállók. A tárgy maga szintén érdekes és színpadi hatás megteremtésére alkalmas.

A halál küszöbén című grand-guignol egy kicsit hasonlít is keretben Az 1112-es magaslathoz. Az első felében lüktető, jól pergő; a második részében azonban már jelenetformába írt elbeszélés csupán, bár a drámai mag csak itt bontakozik ki. A végső életveszedelemben levő férfi afrikai halálvárásába hirtelen belevégzetesedik még az európai szerelem is, a férj itt áll bosszút expedíciós társán otthoni megcsalásáért. Olvasva határos, megjátszva kevésbé. Nehéz elhinni, hogy a «becsületét» pontosan a feketék diadalüvöltésének idején óhajtja «visszavenni» a

férj, miközben mérgezett nyilak özöne hull fedezékkükre. Ilyenkor inkább az az őszintébb lelki helyzet, hogy felül-emelkedik az ember a szerelmi, vagy egyéb bosszú kicsinyeskedésein; nem becsületvisszavétel az, ha a másik három másodperccel előbb megy a halálba, mint mi magunk. Berecz ugyan jól felépített indokolást ad ehhez a drámaisághoz, a tudós kutató munkáját ismeri az egész világ, halhatatlannak tudja magát és épen ez örökkéélősege kínozza: nem hagyhat el nem múltó nevének foltot. Nem tűrheti, hogy gyávanának mondják, kinevessék. A felépítés jó, csak az alapban van lélektani hiba: ki vesz tudomást az Afrika közepén történő becsületvisszaszerzésről Európában?

Az *Attak* című bohózat vidám és nevetésre hálás helyzeteket ad. Főherceges és főhadnagyos, levendulás játék.

A *Kérdőjel* megoldatlan ügy; kár, hogy nem mélyítette el, nem bonyolította tovább. Így egy vígjáték érdekes kezdete csupán.

Az *Andrej szíve* sötét, az orosz passzivitás immár a halál felé való aktivitásba csap át benne.

Úgy tudom, hogy a «Kérdőjel»-et, «A halál küszöbén»-t, meg az «Attak»-ot az *Alapi-kamaraszínház* elő is adta a télen Sopronban.

A kötet alapján Berecz Dezsőt érdekes elbeszélőnek ismerjük meg, akiben nemcsak novellára, de regényre való erő is van örvendetes bőségben. Jól beszéltet, csak olykor szerelmesedik bele a szózenébe; szépnek érzett mondatait azonban nem hurcolja sokáig magával, hamar átvált az őszintére. Némely novellája máris kristályosan tiszta stílus és írástechnika tekintetében. Dramatizáló készsége is figyelemreméltó. Erős nevet szerezhetmindegyik úton. K.

Kövér Erzsébet: Sziklaélen. (Versek.) «Vasárnap» irod. és nyomdai műintézet, Minorita Kultúrház, Arad, 1928. Sajátságos, mennyire ércetörvényszerűségek szerint mozog minden ezen a földön. A női léleknek is megvannak a maga sarkalatos törvényei, amelyek alól büntetlenül nem vonhatja ki magát senki. Ahogy ezt a csinos kis verskönyvet forgatom, önkéntelenül is ez jut eszembe.

A Napkelet ezidei folyamában olvastam először a versét, amelyet ime most viszontlátok. «*A csodaszarvas*» volt a vers címe. Ez a költemény jellemző az egész kötetre. Női lélek, absztrakt vá-

gyak, elérhetetlen messzeségek álmodója. Esménye egy csodaszarvas, amelyet minden emberkéz ellenében meg akar őrizni csodának, szépnek...

Ez a halk hang, ez az eolhárfaí sejtelmesség az alapképlet. Ezt az egyetememen női tulajdonságot módosítja-e olyan színekkel, amelyek láttára kitörhetetlenül megmarad bennünk egy impresszió, egy lélekforma, összeforrvá ezzel a névvel: Kövér Erzsébet?

Sajnos, majdnem abban a szorongó és tehetetlen helyzetben érzem magamat, mint Browning Instans Tyrannus-a: üldözők, kergetek valamit, ami mindig kisiklik kezeim közül. Nem lehet megragadni, épen kicsisége, általánosság, milliósággal azonossága, lényegtelenése nem engedi... De hiszen a zseni is egyetemes! Igen, a zseni is egyetemes, de a zseni az individuumok fókuszsa, sűrített és ízesített egyetemeség, e könyvben pedig, sajnos, csupán a schéma egyetemessége fogad.

Miután lemondtam arról az igényről, hogy itt olyan könyvet kaptam, amelynek szerzőjében az egyéniség «az örök dolgok egyetlen hitelé s jelentkezésmódja», relative próbálom élvezni s azt vizsgálom meg, vajjon azoknak a követelményeknek, amelyeket tőle várni lehet, mennyiben felel meg, nem lépi-e túl ereje határait, nyujt-e valami befeszítetett.

A négy ciklusra osztott kötet 65 versének karakterisztikonját már fentebb megjelöltem «A csodaszarvas» c. költeményében. Azok a legjobb versei, amelyek ezt a hangulatkört nem akarják túllépni, hanem megelégszenek ilyen szerény területtel.

E versek közül ideiktatom a «Ne adj emléket» címűt:

Ne adj emléket erről a napról nékem,
Ne adj, ne adj.

Még a kezed se nyujtsd baráti szorításra.

Szemembe se mélyedjen a szemed.
Szebb így.

Maradjon ez a perc

Anyagtalan emléke önmagának,

Mely, mint álombeli kert illata,

Vagy ismeretlen csillag messzi fénye,
Fogja körül örökre lelkemet.

Ne adj emléket erről a napról nékem,
Ne adj, ne adj.

Ilyen finom, halk hangú vers még: Mondd, kedves... Szeretet, Te azt hiszed, hogy feledni lehet?, Tengerparton, Guruló kő... Többnyire a fent közölt vers lebegő formájával.

E költeményeken kívül egy más hangot is megpróbál: erőteljesebbet, viharosabbat, férfiasabbat. Nem mindig elégszik meg azzal, hogy remegő szívvel kérdeje kedvesétől a fecskék megérteztét (Mondd, kedves...), hanem lázadó pogány is szeretne lenni (Lázadás). Nem mindig elég neki, hogy fejét a tengerparton a szél szárnyára hajtja és játszadozik a végtelennel (Tengerparton), hanem Botondként tollas buzogányt akar markába fogni és ezzel döngetni a sors érckapuját (Botond).

Ezek a hangulatok erőszakoltak, érzi az ember, hogy nem ösztönélete mélyéből fakadók, nem tudnak harmónikus pillanatot kelteni, a konstrukció harmóniáját. Elégedjek meg Kövér Erzsébet azzal, hogy — amint *Poetasors* jellegzetesebb címet érdemlő bevezető-versében mondja — értőd ő a végeken s egy azok közül, akik

«utolsó láng, utolsó Veszta-szűzek».

Van még a kötetben egy ú. n. külföldi ciklus. Rómában mehletli *Rafael* lányos arca, Firenzeben *Savarola* 400 esztendőn túli messzeségből felé komorló kemény tekintete, ugyanott *Dante* árva sorsa és *Michelangelo* komoly, kemény aszkéta-szája. E kötetben formájú darabok közül talán legjobban illik egyéniségéhez az a vers, amelyet *Fra Angelico*-ról írt. Túl az obligát historiai kultúráltságon, a nőies lelket érzi benne, a gyöngéd szívet és a mosolyt, mely halk, mint az álom... Az örök gyermeket érzi benne, aki titokban angyalokkal társalog s csak félig van itt a földön s a lelket a testért nem adja oda soha. *Gulyás Pál*.

Komáromi János Zúg a fenyvese német nyelven. A Napkelet első regénye, a *Zúg a fenyves* február 28-án 15.000 példányban jelent meg német nyelven a berlini *Buchergilde Gutenberg* kiadásában, *Teri* címmel. A könyvnek akkora sikere volt, hogy máris új kiadására kerül sor. A *Hé, kozákok!* című Komáromi-regény fordítása most van folyamatban.